

Nitschův Pfingstfest na zámku v Prinzenborfu

Tomáš Kubart

45. *Pfingstfest*. 4. června 2017, Prinzenborf.

[depeše]

so ein schlief
im schilf
wie tief

sie pfingste dir
aus sonnenruh
ein dach aus gras
und blumen

du grase blume ihr
schon sommers gleich
das weiche immerdar

sonnentücher
fächern stimmentbündel
über sträucher, bäume
grün gelost
schieferdach und notenblatt
vier saitendrähte
in der luft

takhle těsto
v rákosí
jak hluboko

tě letničtí
ze slunečního klidu
přístřešku z trávy
a květin

travou jim rozkvětáš
již létu hned
slabinu příští

šál sluneční
jak vějíř otep rozdělí
nad keři, stromy
sluchu zeleně přidělí
břidlicová střecha a notový papír
čtvero strun
vzduchem zní

Gerhard Jaschke: Das Zweite Land
(Druhá zem) In: *Freibord* 4 (1986): 54: 69.

Krajina za okny připomíná Mikulovsko, jenže jsme mezi rakouskými Mistelbachem a Prinzenborfem. Vísky, které již od roku 1971 představují hlavní kulisy *divadla orgií a mystérií* Hermanna Nitsche. Rakouský umělec a jeden z předních představitelů vídeňského akcionismu pořádá na svém zámku v Prinzenborfu již 45 let oslavu letnic¹ (*Pfingsten*). Na rozdíl od jeho slavného

„produktu“ *divadla orgií a mystérií*² neteče toho dne žádná krev, pouze víno.

V Prinzenborfu, jenž leží 20 kilometrů jižně od moravských Valtic, zakoupil tam-

1 πεντηκοστή ημέρα [pentekostē hēmera] – je křesťanský svátek, 49. dne po velikonoční neděli, kdy věří

čí slaví seslání Svatého Ducha. V Novém zákoně je ve Skutcích apoštolů popsáno, že Svatý Duch sestoupil na apoštolů, když se v Jeruzalémě shromáždili k židovskému svátku Šavu'ot. Toto datum je v křesťanské tradici také chápáno jako založení církve. Jako svátek, slavený křesťany byl poprvé zaznamenán roku 130 n. l.

2 Více o divadle orgií a mystérií viz (KUBART 2016).

ní zámek roku 1971 Nitsch z dědictví své tehdejší manželky Beate, která zahynula při tragické autonehodě roku 1977. Jsme na cestě krajinou, která utvářela Nitschovo dětství, na cestě krajinou od jeho nové výstavy v Mistelbachu, jež ho představuje jako grafika, k jeho letošní oslavě letnic v Prinzenendorfu. Do Prinzenendorfu jezdíval Nitsch jako malý, jeho dědeček z otcovy strany žil v Prinzenendorfu, dědeček z matčiny strany se jmenoval Dostal, a pocházel z Opavy. Když začal Nitsch roku 1957 promýšlet koncept *divadla orgií a mystérií*, mělo se odehrávat právě v jeho kulisách, tohoto pro něj „kafkovského“ zámku. *Divadlo orgií a mystérií* představuje jednu z hlavních forem jeho projevu v oblasti akční tvorby. Oslava letnic je pravidelnou akcí, pořádanou na zámku pro Nitschovy přátele, členy *Orgien Mysterien Theater Verein* i pro širokou veřejnost, a zpravidla se jí zúčastní kolem 500 lidí. Jedeme krajinou mezi Nitschem-grafikem a Nitschem-hostitelem. Slavnost letnic na prinzenendorfském zámku je totiž především o setkávání lidí.

Díky Nitschovu asistentovi jsem přespával v jednom z Nitschových domů na návsi Prinzenendorfu. Dům zakoupili Nitschovi (Nitschova druhá manželka Rita je psychologka rumunského původu) před deseti lety a původní majitel zanechal i vinný sklípek v původním stavu. I zaprášené lahve plné vína a vinného moštu doplňovaly atmosféru místa a akcí, které se měly konat následujícího dne. Víno, chléb, slunce, Dionýsos, zabíjačka – to jsou hlavní symboly Nitschovy tvorby. Samotný dům byl zaplněn výtisky různých Nitschových publikací, především posledního přehledu (NITSCH 2003) o *Šestidenní hře* z roku 1998. Na nevybalené publikace shlíží ze starého dřevěného krucifixu Kristus. I on je jednou z odpovědí žurnalistům, kteří o Herman-

nu Nitschovi v 60. a 70. letech psali jako „satanistovi“. Nitsch však slaví letniční svátky na svém zámku v Prinzenendorfu již od června roku 1973, a ačkoliv není věřící, za satanistu, ve smyslu odpůrce křesťanství, jej dnes může označit jen málokdo.

Je za deset minut jedna hodina nedělního odpoledne, Prinzenendorf nad Zayou trpělivě snáší prudké slunce, jež povzbuzuje hrozny z modré oblohy. Ke vchodu zámku přistupují první návštěvníci, procházím branou do dvora a sleduji ladící dechovou kapelu, lavice a stoly i scénografii zámku. Nitsch připravil pro návštěvníky tři výstavy, přičemž nejzajímavější je zřejmě jeho instalace lékárnického a chirurgického vybavení (přetrvávající inspirace od počátku 60. let). Program je jednoduchý: v jednu hodinu odpoledne začne hrát moravská dechovka, v půl čtvrté vychází průvod návštěvníků v čele s Nitschem, vezoucím se ve starém brouku (řízeném jeho synem Leo Koppem). Zakončení akce se předpokládá kolem osmé hodiny večer na starém mlýně v nedalekém Rannersdorfu nad Zayou (ten od Prinzenendorfu odděluje kratší most).

Průvod je vrcholem prinzenendorfské letniční slavnosti. Přilehlá krajina vinic a mírných vrchů byla vlastně od počátku hlavní inspirací pro Nitschovo *divadlo orgií a mystérií*: „Jednou jsem měl o letnicích velký zážitek. Procházel jsem se Prinzenendorfem – byla nádherná letniční neděle. Zkušeností přírody jsem se naučil hodně o životě. Nebe bylo modré, zpívali skřivani, všechno kvetlo – bylo to jedno planutí.“³ (SPERA 1999: 34) Tímto zážitkem se

3 „Ich hatte zu Pfingsten einmal ein großes Erlebnis. Ich bin in Prinzenendorf spazierengegangen – es war ein herrlicher Pfingstsonntag. Da habe ich durch das Erfahren der Natur so viel über das Leben gelernt. Der Himmel war blau, die Lerchen haben gesungen, alles hat geblüht – es war ein einziges Lodern.“

Nitsch do krajiny Prinzendorfu stále vracel a vracel se do něj také kvůli religióznímu zážitku letnic. Dlouhý průvod téměř 500 návštěvníků putoval okolím až do Rannerendorfu.

Model prinzenдорfského Pfingstfestu upozorňuje na významnou vrstvu Nitschovy osobnosti. Zatímco mimo Rakousko je známý především svými agresivně působícími akcemi s mrtvolami býků a prasat, v Rakousku je vnímán také jako filosof. On sám se své myšlenky pokusil shrnout v třísvazkovém polemickém⁴ díle *Das Sein* (Bytí, 2009). Hlavním smyslem 45. Pfingstfestu nebyl – jako v případě *divadla orgií a mystérií – Grundexzess*⁵, ale pouhá přítomnost (*Anwesenheit*).

Využil cageovských „time bracket“, avšak nenaplnil je akcí. Nechal plynout čas za poklidného doprovodu dechovky, stoly zatěžkal talíři plnými radostí zabíjačky, nabídl svým hostům Dionýsovy hrozny a zanechal je přítomnému okamžiku a jejich vlastnímu bytí.

Bibliografie

- KUBART, Tomáš. 2016. Theatre of arranging live images. *Theatralia* 19 (2016): 2: 169–171.
- NITSCH, Hermann. 2003. *Das Sechstagespiel des Orgien Mysterien Theaters 1998*. Hatje Cantz Verlag, 2003.
- SPERA, Danielle. 1999. *Hermann Nitsch Leben und Arbeit*. Wien: Brandstätter, 1999.

4 Vztahuje se v něm k různým filozofickým osobnostem, Mikuláši Kusánskému či Karlu Jaspersovi.

5 Hermann Nitsch definuje Grundexzess jako *mysterium coniunctionis* – smyslové a extatické vyvrcholení vlastních akcí.